

NLnet en EUnet van non-profit tot commerciële prooien

Internet in Nederland en Europa, met de computergebruikers van NLUUG/EUUG en hun EUnet en NLnet, kwam tussen 1982 en 1993 op in de non-profitsfeer. Toch gingen NLnet en EUnet voor veel geld van naar Amerikaanse telecombedrijven. Hoe kon dat gebeuren?

In 1994 werd NLnet een BV. De stichting kreeg alle aandelen. Bestuursleden, die eerder persoonlijk apparatuur hadden gefinancierd, ontvingen elk aandelen voor het equivalent van 5.000 of 2.500 gulden. Directeur Ted Lindgreen had zelfs 40.000 euro privé geïnvesteerd en kreeg bij de oprichting 1,5 procent van de aandelen. In de loop der jaren werden aan medewerkers die langer dan een jaar in dienst waren opties uitgeven.

In totaal is zo'n 15 procent verdeeld onder privépersonen. De stichting hield tussen de 85 en 90 procent. Dit betekent dat bij de verkoop aan Worldcom in 1997, die 69 miljoen gulden opleverde, zo'n 60 miljoen naar de kas van de stichting vloeide. Die ging er 'goede doelen' mee steunen, zoals ontwikkeling van open source internetsoftware en een leerstoel - bezet door bestuurslid Frances Brazier - aan de Vrije Universiteit. Lindgreen werd - in guldens - net aan miljonair, de anderen kregen minder. NLnet leverde relatief beperkte persoonlijke winst op. Bij de verkoop UUnet, de Amerikaanse equivalent van EUnet, juist daarvoor aan MFS - en spoedig daarop ook gekocht door Worldcom - ging maar liefst 2 miljard dollar over de toonbank. Pionier Rick Adams, vanaf 1982 de belangrijkste Amerikaanse compagnon van de Europese internetpioniers in Amsterdam, werd 'schathemeltjerk' met zijn aandeel in UUnet. Net als andere personen en fondsen die enkele jaren eerder aandelen hadden verdeeld tegen een waardering van 110 miljoen dollar, onder wie directeur John Sidgmore. Ook Microsoft, dat destijds met internetstrategie rommelde, werd dankzij een aandeel van 13 procent in UUnet spekkoper.

NLnet in de aanbidding

UUnet was door NLnet uitgenodigd om te komen praten over een overname. Net als Xs4all en later EUnet vond NLnet zichzelf niet sterk genoeg om te kunnen overleven in de felle concurrentiestrijd voor internettoegang. Met de komst van breedbandtoegang voor particulieren (ADSL) leken partijen met een eigen infrastructuur, zoals KPN en Worldcom, veel te sterk te worden. Deze bedrijven wilden bovendien nu nog goed betalen voor providers met veel klanten. De hype was bijna geboren.

Lindgreen: "Wij werden na de overname van UUnet allemaal aandeelhouder in Worldcom. De waarde van Worldcomaandelen vloog eerst de pan uit en verdubbelde na de overname. Er hebben medewerkers van NLnet direct verkocht, maar ook een paar na de verdubbeling.

VeelNLnet-medewerkers, die in dienst bleven bij Worldcom, hielden hun aandelen vast en hebben daar behoorlijk spijt van gekregen. Sommigen kregen ook extra opties Worldcom die ze wel met de belastingdienst moesten afrekenen. Die waren helemaal zuur.”

EUnet

EUnet werd in 1982 als non-profit netwerk door Teus Hagen van het CWI opgericht. Qwest Communications International, net zo'n snel expanderend Amerikaans telecombedrijf als Worldcom, werd in april 1998 eigenaar van EUnet. Een jaar later ging dit Europese deel van Qwest op in KPNQwest, dat drie jaar later al onder verdachte omstandigheden failliet ging toen de internetzeepbel klapte. Anno 2014 nog steeds onderwerp van juridisch onderzoek.

Luc de Vos was van 1996 tot april 1998 bestuurder van EUnet International en speelde een belangrijke rol bij de overname door Qwest. Hij was vanaf 1993 ook directeur van EUnet Belgium, dat hij in 1996 onderbracht bij EUnet International. De Belgen vormden een zwaartepunt in het internationale netwerk.

De Vos kwam in 1992 bij EUnet vanwege zijn lidmaatschap van de Europese groep van gebruikers van Unix-systemen EUUG, later EurOpen. Zij maakte van EUnet een bedrijf, EUnet Ltd. In Ierland, met een bestuur en een kantoor in Amsterdam bij het daar reeds gevestigde traditionele Network Operating Center.

Frances Brazier, ook bestuurslid van NLnet, was vanuit de EUUG/EurOpen bestuurslid van het commercieel geworden EUnet. Van de ontwikkelingen daarna weet ze weinig tot niets. Niet meer dan dat de Unix-pionier Glenn Kowack als directeur naar Amsterdam kwam.

De Vos kent die periode van nabij als bestuurslid: “In de jaren na de oprichting groeide EUnet exponentieel. Al die tijd bleef het een losse structuur op basis van gelijkwaardigheid van zelfstandig opererende providers. Tot 1996, toen er plotseling merkwaardige ontwikkelingen waren.”

Om te beginnen werd EUnet UK, de tak in Groot-Brittannië, verkocht aan PSInet. Het werd een bruggenhoofd voor deze, vanuit de Verenigde Staten opererende, mondiale internetprovider voor de zakelijke markt. EUnet Denemarken werd in eigen land verkocht. EUnet Deutschland GmbH werd – evenals NLnet iets later - verkocht aan het Amerikaanse UUnet.

Daarmee gingen belangrijke partners verloren. EUnet's eerste landen waren immers Nederland, Engeland, Denemarken en Zweden, spoedig gevolgd door Duitsland.

In Nederland besloot NLnet een eigen weg te gaan en deed niet mee aan de krachtenbundeling van EUnet International. Volgens stichtingsvoorzitter Teus Hagen omdat het veel te veel om geld ging. UUnet ging een eigen Europees netwerk opbouwen en was een potentiële concurrent van EUnet, dat nu 'gaten' had in vier belangrijke landen.

Aandelenruil

Luc de Vos: "Met de verkoop in 1986 van enkele nationale partners dreigde EUnet dus uiteen te vallen. Wat te doen, opsplitsen en elk land zou een eigen weg zoeken of een sterker groter geheel maken? Ik was voorstander van een geheel."

Dat is doorgezet. De bundeling werd bereikt door een aandelenruil. Alle aangesloten nationale netwerken wisselden een deel van hun aandelen in voor aandelen in EUnet, dat ook aandeelhouder werd in de nationale bedrijven.

Investeringsbedrijf Advent International mocht aandeelhouder worden en bracht tien miljoen euro in voor 20 procent van unet International.

Directielid Johan Helsingius uit Finland: "Jim Omand, voorzitter van de raad van bestuur, kwam met deze investeerder op de proppen."

De Vos: "Veel venture-capitalists wilden meedoen, waaronder Apax Partners die op de shortlist kwam. De waarde van het geheel werd na investering bepaald op 50 miljoen euro."

De resterende 80 procent aandelen in EUnet werden verdeeld tussen de nationale bedrijven al naar gelang hun aandeel in de omzet en het aantal klanten. In de landen zelf was de aandelenverdeling geheel afhankelijk van de nationale structuur en oorsprong."

EUnet International begon met acht landen. Later groeide dat uit tot dertien, met de holding in de UK. "Eind 1997 wilden we graag een bruggenhoofd in de Verenigde Staten hebben en dachten ook aan een aandelenruil met een partij. We zouden een minderheid in elkaars bedrijven kunnen nemen. Zakenbank Alex Brown & Sons heeft alle opties op een rij gezet. Er is gesproken met France Telecom, British Telecom en Worldcom. Uiteindelijk kwam Qwest International als winnaar uit de bus, maar wel met een volledige aandelenruil oftewel overname."

Profijt van Amerikaanse overname

De waarde van EUnet bij verkoop in 1998 was 154 miljoen dollar. Het aandeel Qwest deed toen zo'n 21 dollar op de Nasdaq. De Vos: "Deze waarde verdrievoudigde in de jaren erna, dus de aandeelhouders van EUnet die lang genoeg wachtten met verkopen heeft daar goed van geprofiteerd. Zelf verkocht ik voor 65 euro juist op de avond voordat de waarde begon in te storten. Ik schreeuwde door de telefoon tegen m'n boekhouder, want hij wilde de aandelen nog vasthouden."

De Vos heeft er met bijna 90.000 aandelen EUnet zo'n 6 miljoen dollar aan overgehouden. Dat was relatief veel; de meeste betrokkenen hadden kleinere porties. Kampioen was Johan Helsingius met ruim 272.000 aandelen; bij verkoop in totaal vijf miljoen dollar waard en later nog verdrievoudigd in waarde. Wanneer hij verkocht is niet bekend. "Ik bleef bij EUnet toen dat Qwest werd en later KPNQwest toen die failliet ging." Bij verkoop was het eigendom van EUnet sterk versnipperd onder eigenaren van de nationale onderdelen. Xnet in Duitsland was de grootste met 400.000 aandelen. EUnet-bestuurder Simon Poole, ook een oude

bekende in de netwerkwereld, had 100.000 EUnet-aandelen. Zo kregen heel wat netwerkpioniers hun schaapjes op het droge, omdat ze op tijd bij de overgang van non-profit Unix-gemeenschap naar private exploitatie waren. NLnet was daar niet meer bij en bestuurders deelden niet mee. Wel een serie nieuwkomers profiteerde met EUnet van het pionierswerk van anderen.

Zelf helpen opbouwen

Helsingius, woonachtig in Amsterdam, en later actief voor KPNQwest: "EUnet kwam niet voort uit het publieke domein, maar begon in 1982 als initiatief van de gebruikers die lid waren van de EUUG. Ik pionierde al sinds begin jaren tachtig met UUCP netwerken met Unix en heb daar heel veel tijd en inspanning in gestoken. Vervolgens kreeg ik veel aandelen in EUnet via het uitkopen van de Finse Unix gebruikersgroep FUUG. We waren met slechts enkele aandeelhouders."

Ook De Vos vindt de nadruk op geld winnen met EUnet, door het in handen te brengen van investeerders, onterecht: "EUnet was voor internet in Europa heel belangrijk. Het gehele internet werd stiefmoederlijk behandeld door regeringen en nationale telecommonopolisten. Wij tartten die positie. De ontwikkeling van het 'net' is het werk van een aantal eigenzinnige ondernemers, die een betere wereld wilden creëren en niet primair op geldgewin uit waren."

Helsingius wil die verdiensten van EUnet als cruciale internetkracht in Europa ook liever benadrukken dan zijn persoonlijk gewin. "De belangrijkste bijdrage van EUnet was de controle over het internet uit de handen van de nationale PTT-monopolies te houden. De PTT's wilden er echt een beschermde omgeving maken met betaling naar gebruik, zoals later wel is gelukt in de mobiele markt. De PTT's werden met belastinggeld betaald om ons tegen te werken..."